Мнение

за дисертацията на г-жа Яна Георгакиева за придобиване на образователната и научната степен „доктор“

Темата на дисертацията са „Епидемиите в българските земи през 16-18 век.“ Тя е написана с много обич и познания, което личи от всяка страница на труда. Дисертацията има класическа структура: Увод, Три глави, Заключение, Библиография, Приложения, Таблици и Фигури. Научен ръководител е доц. д-р Милена Петкова-Роберт. Главите са силно разчленени, като се състоят от 8 до 12 параграфа.

В Увода г-жа Георгакиева обосновава значението на епидемиите и развитието на средствата за противодействие. Възражение буди твърдението, че на Балканите чумните епидемии не могат да се сравнят по мащаб и последици с тези в Западна Европа. Лично според мен това е остатък от времето, когато епидемиите или пандемиите на Балканите просто не съществуваха. Уводът се състои общо от 8 параграфа, които обхващат хронологическите и географски рамки на изследването, обща характеристика на трите столетия, историографски преглед, видове заболявания, конкретно чумата като заболяване, тематичните ограничения, структура и методология, приноси, специфика на изворите, домашни и чужди извори, терминология, цели и задачи, и благодарности. Нарочно цитирах всички параграфи от Увода, за да се види колко детайлизирано е изложението. Тази тенденция продължава и в главите на дисертацията. Прави впечатление, че никъде дисертанта не говори за „пандемия“, може би защото противното би противоречало на идеята, че чумата в смисъла на „йерисиния пестис“ не е най-разпространеното заболяване в Османската империя, а вероятно и съществуването на ендемични

региони. А може би тя не е открила сведения, които да говорят за чумата като „пандемия“.

Първата глава е посветена на „Пророческа медицина и окултни практики в лечението по българските земи etc.“ (заглавията са много дълги). Започва се по познатата ни схема с историографски преглед, с пророческата медицина, с окултните практики в лечението, с изворовия материал etc., с цели и задачи, религиозната практика, терминологията, сведенията на западните пътешественици, заключение. Тук бих откроил практиката у западните автори да не смятат бягството от засегнатите региони като метод за справяне със заболяванията: практика, която г-жа Георгакиева отрича на базата на други извори и сведенията на двама западни автори. Заключението включва приноси, които авторът сам е набелязал в изследването.

Втората глава има заглавие „Динамика на разпространение на епидемиите в българските земи през 16-18 в. Ендемични региони, вътрешни миграции и процесът на депопулация на градски и селски поселения.“ Няма смисъл да изброявам всичките параграфи, още повече, че те се повтарят до голяма степен, поне като заглавия. Правят впечатление местата, където авторката отделя място на архивните единици в Турция, НБКМ, данни на българските католически мисионери и др. Добро впечатление прави свързването на епидемиите с данъчната политика на империята. В заключението се набляга на демографските „бумове“ и спадове, нещо, което аз лично не съм могъл да си обясня. Дисертантът прави това отчасти със съществуващите епидемии.

Трета глава се занимава със „Средства за лечение и превенция на епидемичните заболявания etc. Лекарства и препоръки за здравословен живот.“ Схемата вече е позната и затова няма да се спирам на отделните

параграфи. Правят впечатление няколко нещо: Първо, отбелязани са мерките за тегло и е посочен еквивалента в съвременни мерни единици. Това не би имало значение, ако в периода има единни мерки във всички отношения. Второ, впечатление прави отбелязаните в „Изворов материал“ турски или както авторката предпочита „арабографични източници“, съхранявани в НБКМ. Впрочем „източници“ е русизъм, който трайно се настанява в нашата хуманитарна литература и трябва да бъде премахнат. По-нататък се следва известния вече ред: цели и задачи, сведения на западни пътешественици etc. , заключение.

Общото Заключение е твърде дълго. Тук още веднъж се подчертава, че под „чума“ се крият много други заболявания. Болестите предизвикват истинска синтеза на двата основни конфесионални елемента в българските земи.

Дисертацията завършва с Библиография, Приложения, таблици и фигури, които са много интересни и сами по себе си изискват големи усилия. Авторефератът правилно отразява дисертацията и в много отношения е по-лесен за четене.

Дисертацията е много хубава в езиково, смислово, архивно и всякакво отношение. Главите всъщност са отделни дисертации и са оформени така. Всяка има отделни извори и историография, заключение etc. Има склонност на авторката да използва прекалено дълги изречения, изпъстрени с чуждици. Иначе езикът й е много приличен. На места има дребни неточности. Напр. на стр. 122 проказата е обявена за „острозаразна“, редом с туберкулозата. Така е според представителите на онова време. Иначе тя не спада към особено заразните болести.

Всеки, който се залавя за дисертация трябва да е наясно, че идва момент тя да бъде публикувана във вид на монография. Кой ще чете книга, изпъстрена с извори и историография, цели и задачи и др., при това във всяка глава? Не случайно в САЩ слагат таван на обема на дисертацията (150 стр.), като държат на резултатите от труда. Иначе тя отговаря на най-високите критерии за научно постижение и заслужава най-висока оценка. С убеденост ще гласувам за присъждане на научната и образователна степен „доктор“ на г-жа Яна Георгакиева.

София, 27 април, 2026 г. Изготвил мнението:

Проф. Христо Матанов